

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A lap szellemi részét illető minden közlemény a szerkesztőség címe alatt küldendő.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél íven.

Előfizetési ár: egész évre 6 frt (12 korona), félévre 3 frt (6 korona). Hirdetések díja: *Benn a lapban* egész oldal 8 frt, féloldal 4 frt, negyedoldal 2 frt; *a borítékon* egész oldal 4 frt, féloldal 2 frt, negyedoldal 1 frt. Többszörös hirdetésnél árendemény adatik. Bélyegdíj minden hirdetésnél külön 30 kr.

Egyes szám ára 15 krajcár.

Az előfizetési és hirdetési pénzek s a lap megrendelésére és szétküldésére vonatkozó összes megkeresések **Karai Sándor tanárhoz** (Rákóczy-utca 46. sz.) intézendők.

Katholicismus és Romanismus.

Ki van adva a jelszó az egész vonalon. A szent évben a róm. kath. papságnak fokozottabb tevékenységet kell kifejtenie, hogy a róm. kath. egyház a regnum marianum-ban elfoglalja régi álláspontját. Hát meg kell adni, hogy ez egészen világos. A szent évben a „pax“ jelvénye alatt harci riadót fujnak a kürtök. Magyarország legyen Regnum Marianum. E magasztos törekvés csakugyan itt-ott már előreveti árnyékát. Mert csakugyan árnyék, még pedig ugyan sötét árnyék az. A gör. kath. hívek mozgalmat indítanak a magyar liturgia érdekében s ki lön adva Rómából, a szent városból a parancs, hogy a magyar nyelvű szertartásos könyvek beszédetvén, égetessenek el. Magyarul misézni Isten ellen való bűn. Idáig jutottunk. Ugy látszik, Firczak püspök is megpuhult. Roma locuta est s akkor némán kell hallgatni. Először Róma, aztán a Haza. Sajnos, hogy jelen cikkünk is szűkebb körben mozog. Kevesen olvassák s többnyire olyanok, a kik úgy is velünk értenek egyet. Más, politikai lap dehogy venné át, nehogy a békétlenség szikráját hintse el a felekezetek között. De a róm. kath. irányu nagyobb lapoknak szabad nyíltan dörgedelmezni minden ellen, a mi protestáns színezetet hord magán. A vallásegyenlőségnek eme dicsőített korszakában mégis csak Regnum Marianum ez a mi szegény Hazánk s nem egy titkos fonalszál, melylyel egyes intézményeinket begöbőzik, meg kell adni, ügyes manőverrel, ottan Rómában szövik. Söt merjük állítani, hogy erről a felvilágosultabb róm. kath. világiaknak még csak távolról sincs fogalmuk. Nem ösmerik saját egyházuk létalapját, nem tudják annak végcélját. Hányszor hallottuk különben tudományosan képzett róm. kath. hívektől, hogy az ő egyházuk a legrégebb keresztény (?) egyház, ez az, melyet Krisztus maga alapított. Minden későbbi egyház abból szakadt ki,

— tehát azok a főtörzstől elszakadt fattyuhajtások, — és így tovább. Nézzünk szembe már egyszer ezen állítással s szállítsuk alá azt a maga igazi értékére. Kimondhatjuk nyíltan s bebizonyíthatjuk szemmel láthatólag, hogy a római katholicismus és a voltaképeni igazi katholicismus közt óriási különbség van. Azért tartjuk épen most időszerűnek ezt a cikket, hogy a mieink a reánk váró küzdelemben e téren is kellőleg tájékozva legyenek.

Jóval azelőtt, mielőtt a római egyháznak még csak hire-hamva is lett volna, mielőtt a romanismus életjelt adhatott volna létezése felől: fönnállott már mint a keresztyénség kifejező jelgéje, a katholicismus, vagyis egyetemes, közönséges egyház. Mielőtt e kifejező jelgét magára vette a romanismus, megvolt az általános keresztyénség, (christianismus) a melyhez még akkor nem tapadt semmiféle emberi találmány. Nem ösmerték hírből sem a romanismust, papismust, ultramon-tanismust. Keresztyéneket ösmertek, de nem róm. katolikusokat. A hívő szabadon mozoghatott az evangyéliom és józan értelme korlátain belül. Még akkor nem vetették békóba az evangyéliomot, a gondolkozást s lelkiismeretet Krisztus állítólagos helytartói s Péter apostol ugynevezett utódai, hogy így saját céljaikat vihessék keresztül. A szeretet s igazság vallására épített szabadság ihlette át a lelkeket a Krisztus utáni néhány évszázadon keresztül. Akkor még a keresztyénség lényege az Isten iránti alázatos félelem, kölcsönös felebaráti szeretet s a tiszta erkölcsi élet volt. De elkövetkeztek ama sötét, az erkölcsiséggel mitsem törődő századok, mikor azok szívéből, kik a gyülekezetek felügyelőivé erőszakolták magokat, a szeretet s alázat kiköltözött s ezek helyett a mindent leigázni akaró uralomvágy lépett föl, mely aztán művésziesen kiszámított ügyességgel a hitszabadság fegyvereiből bilincseket gyártott s azokkal megkötözte a

lelkeket, hogy így aztán a maga zsarnoki hatalmát mindenütt, a társadalom minden rétegében, egyaránt biztosítsa s érvényesítse, ne csak lelki, de egyuttal világi uralma is megszilárduljon. A keresztyén-katholikus egyház így alakult át idők folyamán római katholikussá, s habár nem törölte is el a keresztyénségnek egyes sarkelveit, habár igazi keresztyéneket is számlál tagjai közé, kik nem mondhatók rómaiaknak, mindamellett elvitázhatlan tény, hogy a keresztyén-katholikus egyházból alakult római kath. egyháznak nyíltan bevallott törekvése az, hogy az egész egyház Rómától függő s onnan irányzott gépezet legyen. Róma legyen a központ, mely körül a világnak forognia kell. A római helytartó XIV. Lajos példája szerint ma is azt mondja: l'église c'est moi. Ezt mutatják a római szentszék ténykedései s aki e fölül kételkedik, szándékosan behunyja szemét. Igaz, hogy tervét nem vihette ki régebben sem, most még kevésbé, de azért az iránynyal, a törekvéssel föl nem hágy. Öröklési jogát, mint némely elpusztult uri család, fentartja, arról le nem mond. A világ urának vallja magát, habár abból egy talpalatnyi földet nem birna is.

Századvégünk nem nagyon biztató. Különb-féle áramlatok hullámai verdesik a hitfelekezetek várait. Ennek a róm. kath. egyház is ki van téve, habár hatalmas vagyoni ereje egyideig fel is tudja tartani a rohamot, azt kell hinnünk, hogy magában a várban lévők hasonlanak meg. Nem egy előjel mutatkozik e tekintetben. A Rómá-

tól való vak függés kezd már itt-ott forrongást idézni elő. A gör. katolikusok mozognak. A romanismus uralma lazul, habár látszólag néha erősödni véljük. Sok hatalmas eszközzel rendelkezik. Művésziesen szerkesztett láncolata erősen védelmezi, de ha csak egy szem elpattan, közelít végromlása felé. Azért ragaszkodik bámulatos következetességgel mindenhez, a mi az egészet Rómához fűzi. Hiszszük, hogy a XX-ik század közelebb viszi az emberiséget a keresztyénség nemes céljához, közeleg az idő, mely meggyőzi a világot arról, hogy a pápaság s az azt gyámoltó hierarchia nem alapszik Krisztus tanításain. Róma keze, bár milyen hosszú legyen is, nem nyulhat bele egyes államok intézkedéseibe s a szent év, melyet most innepelnek, kezdete amaz időnek, mikor majd a római cím elesik a katolikusoktól s a keresztyének közötti unilas egy óriási lépéssel előbbre halad. Nem lesz római, görög, protestáns, egyház, de lesz s legyen egy közönséges, keresztyén egyház.

Veridicus.

Lelkészek az erdélyi egyházkerületben.

E lapok múlt évi 50. és 51-ik számában, fent cizimén, egy cikk jelent meg Nagy István, harasztosi lelkész tollából, mely tendenciozusan csakugyan „végtelenül elszomorító” állapotban tünteti fel az erdélyi egyházkerület közigazgatását, igazságszolgáltatását s a lelkészek védtelen helyzetét.

A cikkben első sorban az erdélyi egyházkerület igazgatótanácsa van súlyosan vádolva s azért legyen

TÁRCA.

Téli ének

(a 42. zsoltár dallamára.)

Hirdetem a teremtőnek
Végzetlen hatalmát;
Most, mikor egy temetőnek
Gyászos csendjét, borzalmát
Mutatja a természet;
Mert áll, a mit elvégzett:
Az ő szavára van télben
Minden élet alvó-félben!

Bizony hatalmas az Isten,
De jósága még nagyobb!
Nem bánom meg, ha elhitem:
Hogy én gyermeke vagyok!
Mert ruhám és menhelyem,
Táplálékom megnyerem;
S míg eltemet ő dajkálja:
Nem lesz az idő prédája!

Zord télben is öröm nélkül
Ez a jó Atya nem hagy:
Házam belseje élénkül,
Ha dul kinn a téli fagy!

Ajkaimról énekek,
Buzgó imák zengenek
Az áldásért: hogy itt vannak,
A kik velem élnek, halnak!

Az Ur arra is most tanít,
Hogy szívtelen ne legyek:
Mert áldásával útasít
Másokkal jót mint tegyek!
Ha sok koldús, sok beteg
Fázik télben s kesereg:
Nyerjen legalább egy szegény
Olyan jót tölem, mit reményl!

Melegedjél fel óh szívem
Az Úr szeretetétől;
Buzdulj hálára, mert híven
Letekint rád az égből!
Majd hoz a télre tavaszt,
Mely új életet fakaszt!
Ő úr a földön, az égen:
Bizalmad hát benne légyen!

Égi szeretet! szállj alá: *
Akkor itt senki nem fél,
Ha a szegény gyámolt talál;
Enged a fagy s hideg szél!

* Utolsó előtti versszakul talán még jöhetne a következő
B. S.

szabad nekem, mint e testület hivatalnokának, a félre vezetett közvélemény tájékoztására, rektifikálnom a Nagy István által elmondottakat, úgy a mint a cikk megjelenése óta folytatott utánjárásom rendjén, magukból az eredeti aktákból az ügyet megismertem.

Tudomásomra jutott ugyan, hogy N. I. ellen, a fenti cikkben foglalt vádak miatt, illetékes hatósága a fegyelmi eljárást is elrendelte, de e tárgyilagossá helyesbítések közzétételét addig is szükségesnek látom, míg a jogérvényes ítélet is helyet fog kérni e becses lapok hasábjain.

Tény, hogy a harasztosi énekvezér egyszersmind előbb felekezeti, azután községi, jelenleg állami iskolai tanító Benedek Sándor, különben tehetséges, de tul-tengő önérzettel megáldott, kissé hettyke modoru, elbizakodott ember. 1888-ban lelkészével, egyházközségével, nevével meghasonlott. Ez utóbbi válopert, a presbyterium fegyelmi keresetet indított ellene. A fegyelmi vizsgálat rendjén a legsúlyosabb vád — a paráznaság — nem bizonyult be. De az egyházmegye törvényszéke mégis indokoltan látta ezt az ítéletet hozni:

„A nagy enyedi ev. ref. egyházmegye köztörvényszéke, mint első fokú bíróság, Benedek Sándor, harasztosi énekvezér, ki könnyelmű, eszélytelenségével a közérkölséget sértette, magát rossz hírbe hozta és közbotrányt okozott és mint egyh. hivatalnok, önvédelmére nem átalotta oly petitiót létrejönni engedni és betérjeszteni, melyben tömeges áversio fenyegetése foglaltatik, az egyh. törvények 257. §. c és h pontja értelmében hibásnak találtatván, ugyanazon törvények 246. §. e. pontja értelmében, harasztosi énekvezéri állomásáról elmozdítja s az összes perköltségeken elmarasztalja.“

Ez ítéletre az erdélyi ev. ref. egyházkerület közfő törvényszéke, tehát nem a közigazgatási ügyeket intéző igazgatótanács, mint N. I. állítja, hanem egy, a püspök

elnöklete alatt álló, független bíróság, némi alaki hiba miatt, hozta a következő

Végzést.

„Egyházkerületi közfőtörvényszékünk ez ügyre vonatkozó összes okmányokat megvizsgálván: az egyházmegyei köztörvényszék ítéletét feloldja, az egyházmegyei köztörvényszéket utasítja, hogy törvényeink értelmében, járjon el szabályosan; rendeljen el új, törvényszerű vizsgálatot és hozzon új ítéletet.“

A dolog ennyiben maradt. Az akkori szelidlelkű esperes, néhai Hegedűs Lajos aa. további vizsgálatot nem rendelt el, mivel B. S. időközben a presbyteriummal és nevével kibékült, javulást fogadott, neje is a váópert visszavonta s a békesség teljesen helyre állt.

Tény az is, hogy az akkori harasztosi lelkész, ezek után kevéssel hagyta el állomását, de nem az elmondottak miatt, hanem azért, mert Hadadra választották meg, hol a lelkészi javadalom kétszerese a harasztosinak.

1897-ben indultak meg az újabb fegyelmi panaszok: részint a Nagy István lelkész által vezetett presbyteriumtól Benedek Sándor énekvezér ellen; részint B. D. községi bírótól N. I. lelkész ellen. Mind két panaszlott érdekében állónak tartotta elmenni az espereshez megtekinteni az iratokat, s tanácsot, pártfogást kérni. Az esperes úgy az egyiknek, mint a másiknak előmutatta az iratokat. Ekkor történt, hogy B. S. a csomagban, egy véletlenül oda tévedt, szorosán véve nem az ügyhöz tartozó, de némileg azzal mégis összefüggésben levő discret természetű iratot talált, melyre azonnal fel is hívta az esperes figyelmét. Az esperes sajnálta tévedését, mert épen N. I. érdekében nem vélte jónak, hogy ezen irat tartalma B. S. tudomására jusson. Rögtön figyelmeztette is utóbbi, hogy ennek az ő elnézése folytán szeme elébe került iratnak tartalmát sem pro, sem contra ne használja fel, mit B. S. meg is ígért.

Istennek bölcsessége
Vajha így menne végbe:
Hogy jóságban követnők őt
A leghívebb gondviselőt!

Bary Sándor.

Weszprémi István emlékezete.

(Felolvastatott a debreceni „Csokonai Kör“ 1899. nov. 17. ülésén.)

„Mindig nehéz feladat volt egészen új nemzedékre régi történetek elbeszélésével hatni, kivált ha a múltat a jelennel egybekötő kapcsolatok szétszakadtak . . .“

Kem. Zs. id. Szász K. fel. t. eml. b.

(Folytatás.)

Ezután a tudósítás felsorolja latin nyelven írott munkáit is s így folytatja: „Ily közhaszonra termett fia vala a Magyar Hazának Weszprémi István Úr, a ki közzülünk áldott életének 76-ik esztendejében múlt ki Mártz. 13-dikán. Eltakarításakor, melynek ceremonijára nagy sokaság gyülekezett össze, Bölts Salamon Példabeszédjei 10. Részének 7-dik Verséből igen hatóságos halotti prédikációt tartott ezem Szuperintendenzianak Nagytiszteletű Gen. Nótáriussa, Benedek Mihály úr, ki a megholt úrnak életében is érdeme szerént való Tisztelője volt“.

Epitáfiumára e mettetett:

Stephano. Weszprémi,
Quem.

Civitas. Debreczen. Ut. Suum. Hippocratem.
Annis. XLI. Consuluit.

Magna. Maria Theresia. Ut. Bene. De. Regno.
Meritum. Splendido. Numismate. Donavit. —
Patria. Ut. Civem. Et. Literatorem. Coluit. —
Societates. Eruditorum. Jablonoviana.

Gotttingensis. Et. Jenensis. Ut. Historicum.
Et. Naturae. Scrutatorum. Suorum. Numero.
Adscripserunt.

Ubi. Corpus. Annorum. LXXVI. Usu. Confectum,
Morti. A. Qua. Innumeros. Vindicavit. —
Animo. Placido. Cessisset.

Coniux. Maria. Miskoltzi.

Filiae. Sophia. Et. Julianna.

Generique. Et. Nepotes. —

Hocce. Momentum. L. L. Poss. —

Debrecini. Die. XIII. Mart. MDCCXCIX. —

Az 1799. ápr. 30-diki, 34. számban:

„Eltakarítása a Debretzenbenn esni szokott legnagyobb temetési tisztességgel ment véghez, az egész Senátusnak, Communitásbéli Esküdtteknek, Papoknak, Profeszszoroknak, Deák-ifjúságnak, és a Városi-Népnek sokaságától kísértetvénn“.

„Az igen szép Halotti-tanítás fundamentomául ezen igék voltak felvéve: *Az Igaznak emlékezete áldott; de az Istentelennek neve megrothad*; mel-

Ezt a különben nem nagy jelentőségű tényt azért kellett elmondanom, mert Nagy István fékezhetlen fantáziája ebből ilyen mesét csinált: „A kántor az iratok közül *kilopta*. (!) Eltávozása után vette ezt észre csak az esperes és a helyett, hogy erélyesen visszakövetelte volna tőle, a papnak ir ijedten, hogy vonassa vissza a feljelentést, mert ebből most már rendkívüli zavar, kellemetlenség lesz.”

Igaz, hogy magát a tényt, úgy a mint történt, tudatta az esperes Nagy Istvánnal. Az is igaz, hogy a nyugalom helyreállítása céljából tanácsolta neki a panasz visszavonását, miután értesült, hogy ez esetben a pap ellen emelt panasz is vissza fog vonatni. Jóakarattal tanácsolta tehát a visszavonást, mert az ismert körülményekből és iratokból látta, hogy mindkét panaszlott el fog ítéltetni. Lelkészársát meg akarta kimélni az esperes e kellemetlenségtől. Nagy István azonban nem követte az esperes tanácsát.

Mindkét rendbeli panasz, a panaszlottak védekezésével együtt, az egyházmegyei törvényszék elébe került. Nagy István aa. méltán félvén egy ellene végrehajtandó vizsgálat kellemetlenségeitől, arra kérte a törvényszéket, hogy ügyében vizsgálat elrendelése nélkül az iratok alapján mondjon ítéletet. Kivánsága szerint történt. A törvényszék legkiméletesebben járt el. Minden vádat elejtett, a mit panaszlott bé nem ismert. Amde ő beismerte azt, hogy felindulásában egy pár hívét lövéssel fenyegette. Erre szemet hunyni nem lehetett. Mert a lelkész — Krisztus szolgálója — semmi körülmányek közt sem ragadhatja magát ily kitörésekre. A törvényszék a legenyhébb büntetésre, megintésre ítélte, de minden költséghordozástól megkímélte. Belé is nyugodott ebbe mind ő, mind a panaszló.

B. S. kántor ellen a fegyelmi vizsgálat végrehajtására, tanuk kihallgatására a törvényszék két tagja kiküldetett. Mikor ezek megbízásukban eljárni készek: az esperes meg is sürgette őket. Amde eközben N. I.

lelkész a presbyteriummal visszavonta a panaszt. Itt mindenki tudja miért? Mert a kántor pártfogója: Barta D. községi bíró ez alatt a feltétel alatt vette vissza csak a tordai kir. törvényszéknél a lelkész ellen beadott becsületsértési panaszát. Ugyanis a lelkész előbb bepanaszolta volt a bírót a polg. közigazgatási hatóságnál olyan állítólagos hivatali visszaélésekért, vétségekért, melyeket bebizonyítani nem tudott. Mire a becsületében sértett bíró a hamisan vádaskodó lelkész ellen adott be bűnvádi följelentést; és ennek rossz kimenetele lett volna, ha vissza nem vonatik.

Védelmébe veszi még N. I. aa. — az egyházmegye ellenében! — a bágyoni lelkészt. És azon kezdi, hogy erre minden dicséretet rá rak. Nem is akarok ennek érdeméből levonni. Inkább bámulom, hogy N. I. aa. végre valahára magán kívül más valakit is dicsér, s legalább egyszer nem pessimisticus, hanem optimisticus irányban megy tulhajtásba.

A bágyoni egyház szerződésre lépett az állammal, hogy az áll. iskola egyik tanítója — lakásért és 100 frt tiszteletdíjért — a kántori teendőket végezze, az anyaegyházban minden alkalommal és filiában egyszer havonként. Az evvel megbízott áll. tanító kinevezési okmányába a miniszteriumnál elfeledték belé írni a filiába való beszolgálat kötelezettségét. E hibát a lelkész mindjárt jelentette is a tanfelügyelőnek, a ki megnyugtatta őt, hogy azért nem lesz baj, beszolgál a tanító filiába is, inkább adjanak neki azért valami jutalékot. A lelkész bele ment ebbe, juttatott a tanítónak — a ki egykori tanuló társa és barátja volt — bizonyos fellelteményt.

Igy egy ideig rendben volt a dolog. Azután a lelkész és tanító összevesztek; az megvonta a fajárandóságot, ez megtagadta a filiába való beszolgálatot. E mellett minden kigondolható módon sértegették, becsürelték egymást. Mindkét részről bőségesen jöttek be a panaszok. Ezek kiderítése, elbirálhatása tekintetéből

lyeknek alkalmaztatásakor sok Hallgatóknak Szemekből gördülő könnyeket lehetett észre venni”.

Ime, csak ezen néhány adatból is láthatjuk, hogy Debrecen nagy dicsekedésének tartotta Wespriémit életében, szeretetével környezte mindvégig s a legnagyobb megtisztetésben részesítette halálakor is.

Irodalmi munkássága.

Az a kor, melyben Wespriémi hosszú és dicsőséges pályáját megfutotta, irodalmunk történetében a nemzeti hanyatlás korának van nevezve, pedig tulajdonképpen a nemzeti pihenés, erőgyűjtés korszaka volt. A kétszáz esztendő küzdelemben kimerült nemzetnek nyugalomra volt szüksége, hogy a rá váró nagy feladatokat megfelelhessen; előkészületeket kellett tennie, hogy a bekövetkező teljes átalakulás súlya alatt össze ne roskadjon. És, hogy a hanyatlásnak látszó hosszú pihenés alatt csakugyan megerősödött, hogy sem a nemzeti érzés, sem a tetterő ki nem vészett belőle, azt a pihenésre következett válságos időkben meg is mutatta.

S hogy ez a korszak csakugyan nem volt hanyatlás korszaka, mutatja az a körülmény, hogy ez időben született meg a magyar pragmatikus történetírás, latin nyelven ugyan, de forró magyar nemzeti érzés lelkesítő hatása alatt. A hanyatlás korszakának szülöttei voltak az irodalmi és politikai renaissance bajnokai egytől-egyig. Katona István, Pray György, Bod Péter ebben

a korban éltek; Bessenyei, Dugonics, Kazinczy, Csokonai Kármán, Kisfaludy Sándor s a többi lánglelkek ebben a korszakban születtek. Ebben a korszakban élt Wespriémi István is. S hogy a kor, melyben éltek, nem volt olyan degenerált, mint aminőnek látszott, semmi se mutatja jobban, mint hogy ezek a buzgók meghallgatásra találtak. A nemzeti létének gyökerében, nyelvében és egész kulturájában megtámadott magyarság égett a jobb jövő utáni vágytól, kereste is a kibontakozást s nem lehet egészen az ő hibájául felróni, hogy a nyomasztó viszonyok között érvényesülni nem tudott. Annál nagyobb dicsőség illeti azokat, akik a megnyilatkozni nem tudó nemzeti érzést szeretettel ápolták, akik rendíthetetlenül bizva a nemzet jövőjében, a múltban lerakott alapokat bontogatták a romok alól, hogy az utánuk következő nemzedéknek legyen majd mire építeni.

Múltunk ezen lelkes kutatóinak, a nemzeti életrevalóságunk bizonyítására vállalkozott ezen fáradhatatlan munkásoknak, egyik tiszteletre legméltóbb alakja volt Wespriémi. Amellett, hogy szaktudós volt s orvosi munkáival és orvosi gyakorlatával első rangú tekintélyre tett szert, amellett egyike volt a magyar történelem legalaposabb bűvárainak.

Nyomtatásban a következő munkái jelentek meg.

a) Orvosiak:

1. *Tentamen de inoculanda peste*. Londini A. 1755. 8°.

az egyházmegye részéről két ízben rendeltetett el és hajtattott végre közigazgatási bírósági vizsgálat, kihallgattatott, pro et contra, több mint hatvan tanú.

A panaszok és tanúkihallgatási jegyzőkönyv alapján ítéletet mondani az egyházmegyei bíróság összeült; de a körülmények komoly megfontolása után helyesnek vélte az érdemleges ítélethozatalt elhalasztani addig, míg a lelkésznek, megtámadói ellen, a tordai polg. bíróságnál indított és folyamatban levő pereit bevégeződnek, s melyeknek kedvező kimenetele felől a lelkész biztos reményt táplált.

Nehezítette és bonyolultabbá tette a vizsályt a lelkész szenvedélyes, ideges természete; míg ellenfele nyugodt, hideg vérrel meggondoltan mérte reá sértegetéseit.

Nehezítette az egyházi hatóság helyzetét az is hogy a tanfelügyelő feltétlenül a tanítót partolta, még a kötött szerződésen túlmenő követeléseiben is, s ehhez képest informálta a tanügyi főhatóságot; nehezítette az is, hogy a kántori szolgálatot végző tanítók — mint kántorok — fegyelmezésének módja és foruma törvényben nincs megállapítva.

Arról szó sincs, hogy az egyházmegyei hatóság a tanítót — mint N. I. állítja — a leányegyházban végzendő szolgálat alól felmentette volna. Igen is kötelezte az egyházat, hogy a szerződés szerint vállalt fizetést és lakást szolgálhassa ki, de másfelől nem szünt meg erélyesen szorgalmazni, hogy a másik szerződő fél is tegyen eleget a szerződésből folyó kötelezettségének.

Múlt évi május hónapban a kérdés megoldásra is jutott, amennyiben a kötelező, izgága tanítót a közoktatásügyi miniszter, épen az egyházmegye és ig. tanács kérésére, áthelyezte és helyébe másikat nevezett ki, most már a szerződésnek megfelelő kötelezettségekkel.

Zárjel közt hoz fel még egy esetet N. I. hogy egy ártatlan pap ellen egy gazember 14 pontu rette-

netes alávaló vádlevelet adott be és azt is olyan felvont szemöldökkel fogadták. Erre nézve tájékozást szereztem. A vádlevel a püspökhöz adatott volt be, ki is leküldte az espereshez, hogy az illető lelkésznek adja ki feleletre. A lelkész önértzetesen, ügyesen megfelelt: s ezzel vége volt. A felvont szemöldök csak a N. I. fantazmagóriája.

A mily téves N. I. felfogása az elősorolt tények előadásában: épen oly téves az azokból levont következtetése is, hogy „az erdélyi papság helyzete kinos, lealázó”. Még ha mind igaz volna a mit mond: akkor is túlmerész volna a következtetés, mert nemcsak Harasztosból és Bágyonból áll az erdélyi egyházkerület, még a n.-enyedi egyházmegye sem. Végül ideiktatom nt. Sándor János, nagyenyedi egyházmegyei esperes úrnak az ez ügyben kért információkkal kapcsolatban hozzám intézett leveléből az alábbi részt, mely találóan jellemzi N. I. egyéniségét. . . . „Én egy hijján 40 éves pap vagyok. az egyházmegyét — mint közigazgató, majd jegyző, utóbb esperes — 30 év óta szolgálom. Ismerem az egyházkerületnek majdnem összes papságát. Egyházmegyémben pedig majdnem mindenik lelkész-társamnak jól ismerem helyzetét, jellemét, gondolatvilágát. Nem „felvont szemöldökkel” hanem kartársi szeretettel, sorsukat szivemen viselő részvétellel szoktam találkozni velök. Ők is bizalmasan elmondják nekem a mi szivükön fekszik. De soha a Nagy Istvánéhoz hasonló keserű kifakadásokat még egytől sem halottam. Még a bágyoni lelkész zúgolódása is, hogy várakozása szerinti igazságkiszolgáltatást nem kapott, nem kaphatott — messze elmaradt a mögött.

Az ő presbytériumával, énekvezérével a többi mind jó egyetértésben él. 12 egyházközségben állami tanítók vannak énekvezérékül alkalmazva; ezek ellen az egy Bágyont és Harasztost kivéve — sehol sem merül fel panasz.

Egyáltalában merem mondani, hogy a harasztosi-

2. *Disputatio inaugur. Medica*, Sistens Observationes Medicas. Ultraieti. 1756. 4°.

3. *Kisded Gyermekeknek nevelésekről való rövid Oktatás*. Az egészség fenntartására etc. szükség Régulákkal együtt. Claudiop. 1760. 8°.

4. *Bábamesterségre tanító könyv*. Debreczen, 1766. 8°. (Legelső a Magyar Nyelven.)

5. *Observatio Medica, De procidentia vaginae totali* etc.

6. *De Hermaphrodita Debreciniensi* etc.

7. *De asparagi virtute aphrodisiaca*.

8. *A Magyar Királyné Vizéről*.

b) *Termésettudományiak*:

1. *Fallacia existentiae Auri vegetabilis Hungarici*. etc. Wienerische Anzeiger 1773. Part. X. p. 78.

2. *A magyarországi Szőlőtökéken nőtt Aranyról*.

c) *Történelmi tárgyúak*:

1. *A Magyarországi Keresztyén Királyoknak Históriaja versekbe foglalva*. Wien. 1752. 4°

2. *De Medicis Hungariae, Matthiae Corvini aetate*, etc. Wienerische Anzeiger, 1774. Part. XII. p. 89.

3. *Succinta Medicorum Hungariae et Transsylvaniae Biographia*. Négy kötet; megjelentek a köv. rendben.

Centuria I. Lips. 1774. 8°.

Centuria II. Pars I. Viennae, 1778. 8°.

Centuria II. Pars II. Viennae, 1781, 8°.

Centuria III. Decas I. et II. Vien. 1787. 8°.

4. *A Magyar Szent Koronáról*. 1795.

5. *Némely régi Magyar Királyoknak ritka pénzeikről*. 1755.

6. *A Magyarországi régi Orvos-Doktorokról*. 1795.

d) *Irodalomtörténetiek*:

1. Von Ungrischen Uebersetzungen der heil. Schrift. Ungr. Magazin. Vol. III. Part. IV. p. 491.

2. *A legrégebb Magyar Grammatikáról*. 1795.

3. *Luctus Pannoniae*. Bécs, 1798. U. az némely Toldalékokkal, maga életével és Halálával, Posenii. 1799. 8°.

e) *Szépirodalmi*:

1. *Programma Mariae Theresiae, Sex Anagrammata et eorum elucidationes*. Wien. 1752. in. fol. (Megjelent még a *Luctus Pannoniae* 1799. 2-ik kiadásában is.)

f) *Vallásos tartalmú a*

Gazda-ember Könyvetskéje. Cibin. 1778. (fordítás angolból, több kiadást ért.)

Dr. Gulyás István.

(Folyt. köv.)

hoz és bágyonihoz hasonló eset az egyházkerületben nem fordult elő; még ott is meggyőződéses és az egyh. bíróság minden tagjának meggyőződése! kevésbé önhitt és kevésbé szenvedélyes lelkészek mellett, a kellemtelenségek nem halmozódtak, nem tornyosultak volna fel annyira.

Igaz, hogy a lelkészek ki lehetnek, sőt ki vannak téve értetlenségből, vagy rossz akaratból származó méltatlan bántalmazásoknak. De hát maga Krisztus Urunk nem volt-e kitéve? És a szolga lehet-e nagyobb az ő uránál? Ő mondja nekünk, hogy a ki akar én utánam jönni, tagadja meg magát, vegye fel keresztjét és úgy kövessen engemet.

N. I. aa. azt szeretné, hogy a lelkészi külső tekintélyt minden uton módon erélyesen megvédjük, s a rajta esett sérelmet érzékenyen megtoroljuk. De nem olyan világ van most. A tekintélyek kora lejárt — úgy hiszem Erdély határain kívül is. Régen volt az, mikor az irástudók és papi fejedelmek állásuk tekintélyénél fogva uralkodtak a néptömeg felett.

Most a lelkészt is *egyéni értéke szerint* becsülik. És az a lelkész, a kiből a Krisztus lelke él, a ki kigyói okossággal és galambszelidséggel gyakorolja hivei körül a lelki gondozást: mindig megnyeri az értelmes és jó emberek tiszteletét, szeretetét ragaszkodását, sőt az elfogultakat, ellenséges érzelműeket is meghódítja. Ha mégis marad a gyülekezetben egy két megátalkodott gonosz: azok bántalmait ellen biztos menedéket talál tiszta öntudatában és a jobb szeretetében. Erős várunk nekünk az Isten! . . . *

Kádar János dr.

az igazgató-tanács titkára.

TANÜGY.

Az elemző közvetlen methodus kielégítette-e a tanítóságot?

E kérdésről az új nyelvtudósok bécsi nagy gyűlésén *dr. Winkler* németországi professor tartott igen érdekes előadást, melyet *Sinka Sándor* gymn. igazgatónak a debreczeni tanári körben január 20-án tartott ismertetése után a következőkben közlünk.

A bevezetésben értekező előadja, hogy az új analitikai methodusról szóló hírek a használat első éveiben

* Az „audiatur et alter pars“ elvénél fogva K. J. igazgató-tanácsi titkár úr ezen sorainak szívesen helyt adtunk; bár megvalljuk, nem egészen értjük, hogy mi beleszólása van ez ügybe az igazgató-tanács „titkárjának“? Arra is sok . . . sok észrevételünk volna, a mit a titkár úr itt a bírósági eljárásokról minden bizonynyal híven ad. De egyelőre várakozó állást foglalnunk el. Egy dolog ellen azonban már most a leghatározottabban tiltakozunk. S tiltakozunk nevezetesen az ellen, hogy valaki ellen csak azért, mert dologi ügyben s személyek említése nélkül irodalmi uton kellemetlen leleplezéseket tett, — fegyelmi eljárást indítsanak. Jó, hogy szegény N. I.-t egyenesen kerébe törésre nem ítélik. Tiltakozunk ez eljárás ellen a sajtó szadadság nevében és felettébb sajnáljuk, hogy a szabad szó, szabad betű, szabad lelkiismeret traditionális bajnokai t. i. protestáns lelkészekkel szemben vagyunk kénytelenek ezt cselekedni. Ha N. I. nem igazat irt (tegyük fel); vagy ha az írottak folytán valaki sértve érzi magát, a jogorvoslatnak van más módja p. o. a sajtóbírósági eljárás vagy szelidebb formában a megcáfolás: csak egy nincs megengedve t. i. az, hogy fegyelmi vizsgálatot indítva ellene, felette talán éppen az a hatóság mondjon verdiktet, a melynek eljárását merészkedett bírálat alá venni. Így csak a római cúria szokott eljárni . . . de nem a protestantismus! Mit félünk attól a bírálattól!? Kölcei Ferenc mondotta, hogy az még senkit sem temetett el, — legfeljebb csak, harangot húz annak, a ki halva született. Ennyit előlegesen.

Szerk.

telve valának bámulattal és csudálkozással az új methodus kiváló előnyei felett. A későbbi években, különösen pedig mikor már maturansok is kerültek ki a methodus alól, mikor tehát ez eredménynek nagyobbak is kellett volna lenni, mindenütt csend és hallgatás uralkodott s uralkodik ma is, sőt Németországon alig jelennek meg oly tudósítások, melyek az új methodussal elért vég-eredményről foglalkoznának. *Dr. Hartmann* „die Anschauung im neusprachlichen Unterrichte“ című tanulmányos értekezésében hasonlóképen igen röviden bányik el ezen methodussal tett saját tapasztalatával is, Vannak oly tudósítások, melyek többé kevésbé megengedik az eredménytelenséget s bevallják, hogy különösen csekély eredményt értek el az *írásbeliekben*. *Prof. Weitzenböck* a legőszintébb, midőn a szomorú írásbeli eredményt az Untersecundában (VI. oszt.), tehát a záróvizsgákon az új methodusra viszi vissza. Feltűnő továbbá, hogy éppen a múlt évben, ott ahol az új methodus szerint tanítanak, következetesen és általában, a nyelvi órák számát a helyi tantervekben emelni kellett. stb.

E tapasztalatok, valamint saját és kollégái észrevételei alapján állítja, hogy az elemző szemléleti módszer nem felelt meg teljesen a várakozásnak. Ennek szerinte egyfelől pszichológiai, másfelől paedagogiai didaktikai okai vannak.

Először az elemző oktatási mód azon sokat emlegetett fajtáját tárgyalja, mely az idegen nyelvű oktatásnál mindjárt kezdetben összefüggő olvasmányt követel, szerinte ez az u. n. *Lesebuch-Methodo*.

E módszer az oktatás kezdetén határozottan lélektani tévedésen alapszik. Az általa hirdetett elv, hogy t. i. a természetet kell utánozni, helyes; de gyakorlati kiviteleben az alapját helytelen és felületes megfigyelések alkotják. Helytelenül és felületesen figyelik meg és fogják fel azt a módot, a mely szerint a gyermek anyanyelvét öntudatlanul tanulja és elsajátítja. Az első tanulás, melyet a gyermek környezetétől kap anyanyelvében, szemléleten nyugszik, de a másik nem.

A gyermek első természetes nyelvtanulása anyanyelvében egyes szókkal kezdődik; az olvasókönyves módszerben az idegen nyelvek tanulása egész mondatokkal sőt gyakran complicált mondatfűzésekkel. A gyermek második fokon anyanyelvében természetes uton rövid mondatokat sajátít el; többnyire felszólító, kérdő mondatokat. Leginkább direct szólítják meg s kényszerítik feleletet adni. Sokszor érzelmek, indulatok, fizikai szükségletei pl. éhség, szomjúság, álomosság stb. kényszerítik nyilatkozni. A természet tehát szóról megy át rövid mondatokra és valódi érzelmet, vagy megértett cselekvést kísér megfelelő kifejezésekkel, az olvasó könyves módszer meg nem értett, vagy nehezen érthetővé tett mondatokkal csapkod a gyermek fülébe mindaddig, míg valahogy megérteti, felfoghatja. A gyermeknek persze e közben mondathangsúlyozást is kell tanulni s nyelvérzéket szerezni, mintha ez lehetséges volna, mielőtt a mondat értelmét ismerné.

A nyelv öntudatlan felfogásának tévedésén alapszik sok olvasó könyvben az olvasmányok czélszerűtlen megválogatása is. A nem ritkán előforduló nehéz mondat-szerkezetek legtöbb esetben izetlen, 5—6 éves gyermekeknek való tartalomnak kell átsegíteni a 10—12 éves vagy idősebb tanulót. A paedagogiai alapelvek ellen való ilyen hibákat tenni nem lehet. Psychológiai tévedés, hogy a gyermek a nyelvet az olvasmányokon öntudatlanul tanulja. Még a természetes nyelv tanulása sem ilyen az anyanyelvében. De a természetes nyelv-

tanulásnak két fontos segédeszköze a tanításnak nem áll rendelkezésére: t. i. egyfelől eléggé erős intenzív képzet felkeltése; másfelől az idő. Az olvasmány felkérdezése és elemzése érdektelen tartalmánál fogva nem nyújt oly intenzív képzeteket, mint a természetes beszélés, s azonkívül a gyermek nem áll azon benső kényszer hatása alatt, hogy az idegen nyelven okvetlenül ki kell magát fejeznie; csak feltett kérdésekre felel előtte teljesen közönyös, öt alig érdeklő dolgokról.

Az olvasó könyves módszer a képzet intenzitásának hiányait közvetlen — t. i. képek által — és közvetett szemlélet által igyekszik pótolni, azaz az által, hogy egy cselekvést vagy nagyobb egészet alrészekre bont fel. De az ily folytonos szemléltetésnél — bár megengedi értekezni, hogy az adott esetben sokat segítenek — nagy tömegnél könnyen előáll a szórakozottság a képzelődés, sőt az az eset is, hogy gondolkodni nem képesek és nem is tudnak a gyermekek. A tanulók nagy tömege, azok különböző tehetsége, más tárgyakkal való elfoglaltatásuk nem olyan feltételek, melyekhez az új methodusnál az eredmény kötve van.

Az elemző közvetlen módszer hajótörést szenved az időhiányon is. Arra, hogy tömeggel egyszerre mindent felfogassunk és megértessünk, a mi egy-egy olvasmány keretében előfordul, gondolni is lehetetlen. A mi pedig azt illeti, hogy az analitikai módszer a nyelvérzéklet kifejleszt, erre nézve értekezni állítja, hogy a heti néhány óra alatt betanult kérdések és feleletek idegen nyelven, melyek a laikust tévedésbe ejthetik, még nem jelentik a nyelvérzéklet. Majdha 50—100 kötet francia olvasmányt olvasunk végig, akkor beszélhetünk francia nyelvérzékletéről, ha annyira visszük a tanulót, hogy francia szöveget könnyedén olvashat — néha szótárral — akkor oly eszközt adtunk a kezébe, melylyel ha ideje és kedve, az idegen nyelvet elsajátíthatja. Az a kis conversatio az oktatás kezdetén távolról sem nyelvismeret, nem is nyelvtudás; az ilyen hamar elszáll, mint füst és pára, ha a folytonos gyakorlásra alkalom nincs. Ellenben az a ki a nyelvet grammatikailag, főleg etimologiailag tanulja, a legrövidebb idő alatt beszélni is képes lesz, ha a gyakorlatra alkalma akad és szüksége lesz rá.

A *fődolog* tehát az idegen nyelv szerkezetébe való behatolás, a mi mellett a conversatio és megbeszélés az olvasott részletnek ki nem zárandó; de csak melléceknak tekintendő már csak azért is, mert oly tanulóknak, kik az idegen nyelvet nem hallják, egy szó emez vagy amaz értelmének elsajátítása, a nyelv teljes ismeretére nem elég.

Értekezni kikél az oktatásügy terén lábrakapott nagy hangú frázisok ellen is. Így pl. midőn azt hangoztatják némelyek, hogy minden nyelvi és irodalmi tanulásnak első s lényeges feladata a jóra, szépre és igazra való nevelés, vagy midőn mások az idegen nyelv tanításával összefűzik az idegen nép és föld ismeretét, pl. hogy a francia nyelvi és irodalmi oktatásban a francia földet, embert és kulturát kell megtaníttatni. Csengő-bongó szavak, a valóságban szappanbuborékhoz hasonlóan szétpattannak és semmivé válnak, mert mind az, a mit a tanulók az idegen nyelv révén ezekből nyernek, az egy csepp a tengerben, összehasonlítva azzal, a mit anyanyelvükön nyújtunk.

El tehát a frázisokkal! A célt a közepes tanulóhoz kell mérni, akkor a jó methodus könnyebben feltalálható.

Felveti a kérdést: vajon a régi grammatizáló methodus oly egészen természetellenes volt-e hát?

Alapja és legerősebb oldala volt az analogia, melynek a nyelvekben a természettel a hallás mellett főszerep jutott. Analogia nélkül nincs nyelv. Ámde az új methodus ezt nem gyakorolja kellő intenzitással; innen az anyanyelvből való fordításokban olyan sok hiba. A természet követelményét a képzet intenzitását illetően a régi methodus nem hanyagolta el. A hiba a fordítási anyag rossz megválasztásában, a rengeteg szabályban és szakadatlan kellően meg nem világított fordításban állt. De a helyett, hogy egy rég bevált methodust javítani igyekeztek volna, a reformerek vele egyszerűen tabula rasat csináltak.

Oly rosszul tehát nem állt a dolog a régi grammatizálással, hogy teljesen el kellett volna törülni, hiszen ők is (értekezni) nyelvtudásukat annak köszönhetik. Előre is jósolhatja, hogyha majd a grammatizáló methodus teljesen feledésbe merül, néhány évtized múltán újra fel kell fedezni.

Értekezni még a sok vizsgázás és kérdezés, cenzurázás ellen kel ki s azokat eltörölnöknek tartja, mely utóbbi tekintetben felállított tételei mind helyes létre találnak.

Sinka S.

KÖZÉLETÜNK.

Levél a szerkesztőséghez.

Vettük s a debreceni ev. ref. lelkészi kar iránt táplált őszinte tiszteletünkkel kifolyólag minden észrevétel nélkül, szövegszerűen adjuk az alábbi levelet. Önként értetődik azonban, miként e tényünk az illető cikkeket saját neve alatt írott szerkesztőtársunk abbeli jogát, hogy erre a levélre reflektálhasson, semmiképp sem nem érintheti:

„A „Debreceni Prot. Lap“ nt. szerkesztőségének tisztelettel, helyben. Régen észrevettük, hogy a helyi Lapokban *debreceni* ev. ref. egyházközségünk ellen kisebb-nagyobb gyanúsító, vagy épen támadó cikkek látnak napvilágot. És mi még sem válaszoltunk reájok mindekkorig, mert tudtuk és tudjuk, hogy hivalkodnunk nem illik.

Azonban most már szólanunk *kell!* Mert a nt. szerkesztőség b. Lapja ez évi 3. száma már *csaknem egészen a debreceni egyház nagy romlásával* foglalkozik és hirdeti „a debreceni reformátusok immár türethetetlenül százalmas éhletlenségét“ s mert, — és ez a fő dolog, — Bartha Miklós lelkész-társunk szerint (lásd a Debr. Prot. Lap 3. száma 32-ik lapjait), „minden igaz protestáns szíve összeszorul a fájdalomtól e nagy romlás felett.“ Hogy e sziv összeszorulás meg ne történhessék a valóságban is, minden protestáns testvérünk *megnyugtatóására* kijelentjük teljes őszinteséggel és nagyon *röviden*, hogy debreceni ev. ref. egyházközségünkben *semmi nagyobb baj nem történt*, mint hogy két év óta 10—15-tel többen térnek át közüünk a római egyházba, mint a mennyi lelket évenként a mi egyházunk nyer az áttérések nyomán. Gondolkozni tudó fő megtudja érteni, hogy ilyen *nagy város* ilyen *nagy* gyülekezetének vannak változó és minden tekintetben *ingatag jellemű* elemei is, akik hozzánk csak bevándoroltak s egyházközségünkhöz csak annyiban számíthatók, mert ők is reformátusoknak születtek. S hogy honnét van a római egyháznak nálunk csak ilyen sikere is, megmagyarázza Kelemen F. s. lelkész úr a „Debreceni Prot. Lap“ 3. számának 34. s köv. lapján, — úgy hisszük, egészen illetemesen.

Nem, semmi nagyobb baj nálunk nem történt, kedves protestáns testvéreink! Legyetek nyugodtan és jó reménységgel! Mi résen voltunk, vagyunk és leszünk. Küzdelmünk ugyan nehéz, mert hiszen az ellenünk tegzelődőknek nem minden fegyvere áll a mi rendelkezésünkre, és ha rendelkezésünkre állana is, ugy-é, nekünk meg kellene azokat vetni; de mi ösmernünk és birunk forgatni más fegyvereket is. Mi nem félünk, ne féljete ti sem! Az igazságnak ama Lelke elvégre is nem lehet hazugság!

Nagytsizt. szerkesztőség! Most említett küzdelmünkben minden eddigi támogatását megköszönjük és szívesen kérjük továbbra is. De kérjük egyszersmind azt is, hogy kisebb s az *ujabb viszonyok közt* előre várható sebeinket ne hirdesse halálosoknak, csak azért, hogy a „Magyar Állam“ kárörvendjen és hogy a mi protestáns édes testvéreink — minden ok nélkül — kétségbe essenek. Tudjuk, hogy egyik sem lehet célja a küzdelmünkben annyi jó akarattal részt vanni kívánó nt. szerkesztőségnek! S mi épen e tudatra alapítjuk kérésünket.

Debrecen, 1900. január 23.

A debreceni ev. ref. egyház lelkesi kara.*

KÖNYVISMERTETÉS.

Héber-magyar szótár Mózes öt könyvéhez

gyakorlati nyelvtani magyarázatokkal fejezetek és heti szakaszok szerint a tanuló ifjuság számára írta *Striker Simon* bajai tanító. 1s98. Nyomatott Rosenbaum Miksánál Pakson. 163 lap.*

Szerző, mint előszavában írja, a zsidó iskola legnehezebb tantárgyának, a tórának tanulásához akar növendékeinek segédkezet nyújtani, a héber tanításon akar némileg lendíteni. El kell ösmernünk, hogy műve e cél hathatós szolgálatára alkalmas segédkönyv. A szavaknak általában helyes törzseit s megbízható egyenértékeit adja, egészben véve jó és tiszta magyarsággal. Nehány lap futólagos megtekintése után azonban nem nyomhatjuk el alábbi konkrét észrevételeinket.

1. A genera verbi megjelölésénél nem valami következetes. Most a *qal*-t, majd a származott törzseket szerepelteti tövek gyanánt, minden rendszer nélkül. Ha a 137. b. lapon (felül) *ברך* (éé) a tö (talán végül *pathach*-kal?!), az alsó sorban már miért lesz *תעב* (áa) s miért nem *תעב* (ié)? Vagy a 45. b. lapon (alól 4. 5. sor) miért nem *מאן* (éé) áll a *נחם* (ia) mellett?

2. Néhol *non sens* töveket vesz fel, a melyeknek egyike másika 10—15 lapon át bántja a szemünket; ilyenek: a *ילך* (11. 17. 32. 59. 112. 136), a mely mindenütt *הלך*-ra javítandó; a *ינה* (9. 25. 47. 73. 74. 93. 113. 120. l. stb.), a mely az egész vonalon törlendő s „*נה* hi. II.“-vel helyettesítendő; a *רוע* (25.

* Minthogy a nyomdának vocáljegyei nincsenek, a vocálokat néhol rekeszben külön megjelölöm. ilyenkor az *ō* = s.wa mobile, a kisebb betűvel szedett a, e, o pedig = *chátéph* hang. Az olyan szám pedig, a melyik után vonás van. *rész*t; a melyik után pont áll, *verset* jelöl; l. = a füzet lap száma.

S. B.

46. l. stb.), a mely így javítandó: „*רעע* I.“; a 144. lapon Deut 15, 10. éktelenkedő *ירע* (!?), a mely szintén „*רעע* I.“-re javítandó. (Egészen más az Ezsaiás 15, 4. található *ἄραξ εἶρ*. *ירע* Ilyen (55. l.) a *דון* (olvasd *דון*; más a Genesis 6,3.-beli *דון* a mi azonban semmiképp sem = „küzdött“. Lásd a Dillmann-féle kommentárt.).

3. Néhol magyarázatra szoruló szavakat mellöz. P. hasztalan keressük a Gen. 3, 22.-beli *יהי*-t, a Lev. 15, 33. és 20, 18.-beli *יהי*-t, a Gen. 25, 60. (32. l.) *אחתנו* szó tövét, a Deut. 3, 11. *באמת-איש* egyenértékét (= *közönséges könyök*. V. ö. Ezsai 8, 1.-t s Benzinger Hebr. Archäologie. Freiburg i. B. u. Leipzig 1894. 179. és 180. l.), Deut. 8, 7. *תהמת*-ot, továbbá hogy Deut. 11, 4. az *אשר* mit jelent (v. ö. Gesenius-Kautzsch Hebr. Gram. Leipzig 1889. 164. §. 2-t), v. a Deut. 21, 4.-beli *אתן*-t, a Gen. 43, 20. Ex. 4, 10. 13. Num. 12, 11. stb. a *בי*-t, a Deut. 23, 1.-beli *כנה*-ot, a Num. 13, 21. *לבא*-t, az *על*-nak Deut. 24, 16.-beli, a *זה*-nek Num. 13, 17.-beli jelentését, az Ex. 15, 13. *זו*-t, 15, 15. *אילי*-t 15, 10. *עופרת*-et, 15, 7.-beli *קש*-t (5, 12. megtaláljuk ugyan, de nem a maga igaz értelmében, mert *avart* vagy *haraszt* ot jelent az és nem *tarlót*. Nem azt mondja-e a magyar népdal: „Ne menj rózsám a tarlóra!“ S ugyan szoktunk e beszélni *szél-üzte tarlóról*?! Pedig lásd Ezsaiás 41, 2. és 40, 24.-t), a Deut. 4, 10. és 32, 46. második *אשר* értelmét, a Num. 24, 3. 15.-beli *בנו* alak magyarázatát, a Num. 24, 1. *לקראת*-ot, a Deut 28, 60. *מדות*-t (igaz, hogy 7, 15. ha nem is éppen szabatosan, kiírta, de rendszere felől bátran jelezhetette volna itt is, kivált mikor a szó mindössze csak ezen a két helyen fordul elő.)

4. Itt-ott a szavak tövei sem egészen szabatosan vannak felsorolva. *כתנת* st. abs. és st. constr.-nak alakjai a 11. lapon nem válnak szét tisztán. *צרי* (= *σρύραξ*, balzsam; 45. l.) elől *chátéph*-qámeçsel irandó. A Gen. 49, 13. (55. l.) *אנית* szó töve *nem אני*, a hogy a szerző hibásan mondja (hiszen ez = *hajóraj*, *flotta*) hanem *אניה*. Gen 49, 23-ban „*רבב* II.“ v. „*רבב*“ (áo) tüntendő ki tö gyanánt. *כפר* (85. l.) végül s'góllal (nem pedig *çérével*) irandó. Gen 9, 2. *nem התה* a tö, hanem *תה*. Radicalis hiba csuszott be a 147. lapra is (Deut. 19, 6.), a hol szerzőnk a *המם* igét, a mi = *fölfortyant*, *reki hevült*, *föllobbant*, *fölingerült*, a Gen. 30, 38. 39. beli *יהם*-mal összezavarja. Igaz, hogy az *אשרה* alak az *אשר* mellett (vesd össze Num. 21, 15. Deut. 3, 17. 4, 49.-t) még a Gesenius-féle szótár 11 dik kiadásában külön szó gyanánt szerepel, de már Siegfried-Stadénál (Hebr. Wörterbuch z. A. Testamente. Leipzig. Verlag von Veit & Comp. 1893.) nem, úgyhogy szerző is bátran törölkötte volna a 135. lapon. *ישן* (47. l.) és *ירא* (50. l.) végül *çérével*, *יכל* (a 20. 26. 41. l.) végül *chólemmel* irandók. Az Ex, 15, 25.-beli

stb. לון-t jó lesz II.-vel jelezni. Az Ex. 15, 27. עינת nem szabatosan van megjelölve, minthogy a szövegbeli alak st. constr., melynek a st. abs.-a "áo, vokálokkal ejtendő. Az Ex 15, 20. מהלת egyes száma nem מהל (a melytől az Énekek én. 7, 1.-beli st. constr. nem származhatnék), hanem מהלה (öóá). Num. 25, 18-beli ἄναξ εἶρ. נבליהם mellé tő gyanánt ki lehetett volna tenni נבל-t (ée). Num. 25, 8. a קבה төvel összevetendő a König: „Hist.-Krit. Lehrgeb. d. hebr. Spr. 2-te Hälfte, I. Theil (Leipzig 1895.)“ c. művének 185. lapján olvasható első jegyzet. Deut. 28, 65. félreértések kikerülése végett kiteendő a דאבון (öóó) főnév st. abs. is. S ez nem = lankadás, hanem csüggedezés, búbanat miatti émésztődés, epekedés. A Deut. 29, 18. ריה nem főnév, hanem melléknév. A 143. l. alulról számítandó 7. sorában (Deut. 15, 2. 3.) נגש sz-szel irandó. A Lev. 6, 3. מדו szó töve nincs kitéve, pedig az oktatás ezek nélkül a tövek nélkül akkor sem lehet el, mikor azok véletlenül az ószövetségben nem fordulnak elő s szerzőnk másutt — a mint látjuk (ott van p. a 125. l.-on a דליים többes) — nem egy olyan alakot kitesz, a melyet az ószövetség nyelvében szintén nem találunk. Lev. 25, 35, (103. l.), a hol különben egy kis magyarázat is fölfért volna, a közönséges מוט ige helyett, ezt a képtelen alakot találjuk: מטה.

5. Helylyel-közzel a szavak jelentéseinek megjelölésénél is javítani kell a szótáron. Nagy tévedés például azt hinni, hogy מאומה = *semmi* (28. l. Gen. 22, 12-ben). Korán sem, hanem = a francia *rien*. Nem helyeselhetem, ha szerző főnévnek melléknévi értelmet ad s ez által tanítványaiiban téves képzeteket ébreszt, mint Gen. 8, 21.-ben (16. l.) a ניהה-kal cselekszi, vagy megfordítva. Gen. 21, 16. (27. l.) a מטהיים *pilél* v. *qitlél* participiummal. (Lásd E. König: Historisch-Krit. Lehrgebäude d. hebr. Sprache. Erste Hälfte. Leipzig 1881. 565. lapját.) קרה *hi*. Genes. 24, 12. (30. l.) nem = *rendelte* (hiszen ezt inkább az ugyanott a 14. és 44. vben olvasható יכה *hi*. jelenti.) hanem — hogy Siegfried-Stadet írjam ide — = „*jmdm. eine Vorbedeutung geben (bewirken, dass jmdm. ein Omen begegnet)*.“ Összevetendő itt a Num. 23, 3. 4. és 16.-beli *ni* értelme is, ha ugyan ezen a három helyen is nem a *hi*-t kell olvasnunk. Hogyan jut Gen. 25, 16. (32. l.) a טירה a *kastély* (= ארמון, היכל, ביתן) jelentéséhez?! Hisz ez a héber szó kétségtelenül az arab síratun síra (szad betűvel) synonymja, emez pedig Hadar és Bedu vidéken ma is az a 1½ öl magas s kívül kutyáktól őrzött kögyürü, melybe a mezőn háló juhnyáját szokták terelni éjszakára a farkasok ellen (Lásd Wetzstein konzúlnak a Delitzsch-féle Ezsaiás kommentar 1879. megjelent 3. kiadása 705. lapján olvasható első jegyzetét. A Belot-féle szótár szerint is — Vocabulaire arabe-français a l'usage des étudiants.

Beyrouth, imprimerie catholique. 1898. — „bercail, enclos, bergerie.“ Lásd ugyancsak Belot „Dictionnaire français-arabe. Beyrouth 1890. c. művében a „bercail“ „enclos pour moutons“ és „parc, enceinte pour moutons, etc“ cikkeket.). Ide még messze van a *kastély*. Különböztetendő Benzinger id. művének 113. lapja. ערמון Gen. 30, 37. (38. l.) nem *gesztenye*, hanem = *platanus orientalis* (Füredi Ignác fordításában — Mózes 1. könyve, Budapest 1895 — *juharfa*). שטם Gen. 49, 23. 50, 15. (56. 57. l.) nem = *győlől*, hanem talán inkább *megtámad*, *fenekedik*, *réaront*, *rajtaüt*, *ellenségévé válik*, *meghasonlik vele*. *összetűz*, *szakít*, *kikezd vele*. בעבר (131. l.) nem = *innen*, hanem ellenkezőleg = *túl*. רפה *hi*. Deut. 4, 31. (134. l.) nem = *ellankadni enged*, hanem = *magára hagv*. ענה *pi*. Deut. 8, 2. 3. 16. (138. l.) inkább *megalázta*, mint *megkinozta*. בלה Deut. 8, 4. inkább *lenyövik*, mint *lekopik*. צמאון 8, 15 inkább *viztelen föld*, *száraz*, *kietlen tájék* mint *szomjuság* (a mi = צמא és צמאה). צבי Deut. 12, 15. 22. nem *szarvas* hanem *zerge* (az *antilope dorcas*). תל Deut. 13, 6. (143. l.) inkább *romhalmaz*, mint *rom*. A 20. 8.-beli ים *ni*. (147. l.) nem jelentheti azt, hogy *elcsüggeszse*, hanem a dolog úgy áll, hogy a *ni*. helyett, a mely Genes 17, 5. mintájára volna את-tel kapcsolva, Deut. 1, 28. nyomán, a Sam. és LXX-sel együtt *hi*. olvasandó (ac vokálokkal), a mikor aztán az adott értelem (melyet a 132. lapon is olvasunk,) találó (Lásd Dillmann: Die Bücher Num. Deut. und Josua Leipzig 1886. 336. l.) מצור 20, 19. (148. l.) semmi esetre sem *erőd*, hanem *osrom*, *ostromállapot*, a ב-vel és בוא-val együtt pedig *ostrom alá jutott*. Minden kétséget kizár 2 Kir. 24, 10. és 25. 2. A הלל Deut. 21, 1. 3. 6. (148. l.) nem = *halott* (hiszen ekkor ott lettek volna rendelkezésre a holttestet vagy hullát jelentő synonymok, a minők — ha nem mind emberi hullát jelentenek is — נבלה גויה, גופה, גופה, מבלת, מת, פגר, מת) hanem *meggyilkolt ember*. עלם *hitp*. (Deut. 22, 1. 3. 4.) nem *elfordult* (hogy illenék ez Jób 6, 16-ba?), hanem mint Komáromi Csipkés mondja: *elrejtette magát tőle*, mint Füredi (i. m.) mondja: *szemet hunyt előtte*; értelmileg: *megvonta*, *megtagadta tőle segítségét*, *gondoskodását*. שלם Deut. 23, 7. inkább a *javok* (a mikor aztán a mellette álló synonym a *boldogulásuk* lesz), mint a *békességök*. עשק Deut. 24, 14. (151. l.) inkább *sanyargatta*, mint *zaklatta*. קרה Deut. 25, 18. már inkább *szembeszállott vele*, mint *találkozott*. ישב (Deut. 26, 1.) nemesak *lakott*, hanem *megtelepedett* is. תפארת Dent. 26, 19. inkább *tisztesség*, *(ékesség) dicsőség*, mint *fény*. מנערת (u. o. 28, 20.) = *pirongatás*, *szitok*, *fenyegetés*, nem pedig *vesze-delem*. שדפון (u. o. 22. v.) nem *aszkor*, (hiszen ez ugyanott a שחפת), hanem *gabnaüszög* (v. ö. Amos 4, 9-t

is). **ירקון**-nál, (u. o.) a *sárgaság* mellé oda tehető: gabna-) *rozsa*. **שמה**-nál (u. o. 37. v.) odaiktatandó ez is: a *borzalom tárgya*, a *mitől megborzadnak* (Füredi: *megdöbbenés*). **דאה** (u. o. 49. v.) nem *repül*, hanem *lebeg*, *ringatózik*. **נשל** (u. o. 40. vers, összevetendő 7, 1. is) aligha *lehullott* hanem mint Siegfried-Stade is gyanítja, inkább *elrugta*, (a virágát). A **ירש pi.** (u. o. 42. v.) nem *elpusztítja*, hanem csak *ellepi*. **עז פנים** (u. o. 50. v.) nem *szemtelen arcu*, hanem *vad, zordon, marcona ábrázatú, kinézésű*. **ישא** (u. o.) nem — *kiméli*, hanem — *tekintettel, figyelemmel van* (viseltetik, — *tanúsít*). U. o. az 54. és 56. v. **ענג**-nál a *kényes* mellé kiteendő *elkényeztetett, elpuhult*. **נהי hi.** (4, 19. és 30, 17.) inkább *eltántorodott*, mint *megtántorodott*, minthogy voltaképen = *el engedte csábitani magát* (Az első értelem olvasható a 134. a második a 156. lapon). **נאי pi.** (31, 20.) nem *felbőszít*, (összevetendő itt **נעם**-nak 31, 29. és 32, 21.-beli *hi*-je 32, 21.-beli *pi*-je s a 4, 25.), hanem *megvet*. **מרי** (31, 27.) — *makaesség, konokság, esőkönnyőség*. Az **עיר hi.**-nél (32, 11.) kiirandó, a vulgata nyomán, *provocare ad volandum*. **נטש qal** (32, 15.) inkább *eltaszította, eldobta magától*, mint *elhagyta* (emez = **עזב** **מוזה (מוז)** 32, 24. nem *eisorvadt*, hanem *kiszípolyozott*. A **משעול** (Num. 22, 24.) nem *ösvény*, hanem *mélyut*, a mely szőlők között (p. a Kecskekeméten ugynevezett *bakhát* mellett) halad. A Levit 25, 5. **ספיה** nem annyira *utónövés*, mint inkább *parlagi* vagy *ugartermés, árvarozs*. A Lev. 16, 22, **ארץ גורה** értelmét közelebb kell vinnünk a **גור** ige jelentéséhez, mint szerző cselekszi (szerinte az = *kietlen föld*. V. ö. Dillmann Exodus, Leviticus. Leipzig 1880. 531. lap). A Deut. 1, 41. **א. ע. ה. ה. ה.** (132. l.) nem = *készek voltak*, hanem lásd a szótárakat és Dillmannál — Num. Deut. u. Jos. Leipzig. 1886. — a 240. l.-t. Fordításban a „*könnyelműen, hebehurgyán*“ határozó önként kinálkozik. Num. 23, 22. (124. l.) **הוא**-et szerző egyszerűen leírja magyar betűkkel, anélkül, hogy jól ösmert jelentését adná. **נהי hitp.** (Num. 23, 19.) nem *meggondolta magát*, hanem *megbánta* (Füredi: *bánkodik*).

A *metheg* teljes hiánya sok helyen zavarba hozhatja a kezdő tanulót. Nemcsak ezt, hanem az *athnách*-ot is alkalmazni kellett volna (emezt a pausai alakok jelzésére), annnyival inkább, mert ez térmetakaritással is járt volna. Sajnos, hogy szerző egyáltalán semmi figyelemre sem méltatja az igék vonzatait. A 116. lapon olvasható *halálvész* bátran felcserélhető a *dögvész*-szel, ha már a 154. l.-on a *döghalál* kifejezés úgyszólván előfordul. A *szerencsésít* valami szerencsésebb igével pótlendő (30. l.)

De legyen elég a részletből. Egy újabb kiadás alkalmával szerző bizonyára pótolni fogja szorgalmasan összeállított, jóra való műve fogyatékait, a mi által

azt a mi hittanhallgatóinktól is haszonnal forgatható segédkönyvvé fogja tenni. Sárospataki főiskolánkban különben — ha magán értesülésünk nem téves — már is az ez a szótár. Jelenlegi alakjában is szívesen ajánlom. Ára kötve 1 korona s megrendelhető a szerzőnél Baján.

Debreczenben, 1900. jan. 20.

Sass Béla.

KÜLÖNFÉLÉK.

Szabadságharci gyűjtemény az ev. ref. Kollegiumi Nagykönyvtárban.

A vezetésem alatt álló kollegiumi Nagykönyvtár részéről egy felhívást intéztem e becses lapok nagyérdemű közönségéhez, hogy az 1848/9-i szabadságharcra vonatkozó emlékek, iratok, nyomtatványok, különösbbe a fordalom alatti Magyarország fővárosában Debreczenben s általában a nagy években megjelent hírlapok felajánlásával, egy szabadságharci gyűjteményt létesíteni segítsenek.

Kérelmemet eddig sokan meghallgatták azok közül, a kinek a becses történeti emlékek összegyűjtése és az elporladástól való megmentése szívökön fekszik és a kik jól tudják azt, hogy az 1848/9-i ereklyék legméltóbb helye az ős kollegiumban van, a melynek falai közt a 49-i országgyűlés ülésezett. Ezekről az eddig beérkezett adományokról és ajánlatokról a következőkben számolok be:

Adományok és ajánlatok a kollegiumi szabadságharci emlék gyűjtemény számára.

[Első közlemény]

1. Nagyságos Géresi Kálmán tankerületi főigazgató úr utján, *Felső-Bányáról*:

1. *Alföldi Hírlap* Debrecen 1848. jul. 2.—1849. aug. 2-ig 127 szám.

2. *Debreceni Lapok*. 1849-i évf. 8-ik szám.

3. *Debrecen Nagyváradi Értesítő* 1846. évf. 1-ső sz.

4. *Esti Lapok*. 1849. év. 2—16; 28—30; 32, 39, 43, 46, 47 számok.

5. *Honvéd*. Szerk. Ocsvai Ferenc Kolozsvárott 1848. dec. 28—1849. jul. 25-ig hiányos számok.

6. *Kossuth Hírlapja*. 1848 évf. 1—20; 22—76; 78 számok.

7. *Közöny*. Hivatalos Lap. 1848. évf. 8—114; 116—132; 135—142; 146—152; 155, 157, 164; 168. számok az év végéig. 1849. évf. hiányosan a július 30-i 145-ik számig.

8. *Munkások Ujsága*. Szerk. Táncsics Mihály, Budapest, 1848. ápril. 2-től—dec 29-ig 58 szám.

9. *Népbarátja*. Szerk. Vas Gereben és Arany János Debrecen, 1849. 2—21 szám.

10. *Lugossy József*-nek a szabadságharcra vonatkozó jegyzetei. 20 iv (hírlapi cikkek másolata, az elnyomatás éveiben közkezen forgó gúny versek stb.)

11. *Lugossy József* másolatában két fordalom előtti röpirat: a) *Camera obscura*. Lipcse 1844. Köhler. b) *Mozaik*. Lipcse 1844. Otto.

12. Az 1847/8. évi országgyűlési törvény-cikkek. Debrecen. 1848. Telegdi Lajos bizománya.

II. *Tekintetes Komlóssy Miklós úrtól*:

1. *A nagy béke harang kongása*. Vallásos röpirat. 1849. Nagyvárad.

2. *Jókai-Petőfi Életképek*. 1848. évf. hiányos számokkal.

3. *Pesti-Hirlap*. Szerk. Kossuth Lajos hiányos számok 1841 és 42-ről.

4. *Camera Obscura*. Röpirat. Lipese 1844. Belső címlapja, melyen a tulajdonos neve állhatott, hiányzik III. Nagytiszteletű Révész Kálmán kassai ev. ref. lelkész és esperes úrtól:

1. *Március 15-dike*. Szerk. Pálfi Albert (hiányos számok).

2. *Az 1849-i debreceni országgyűlés tintatar-tója*. Révész Imre hagyatékából.

IV. *Alföldi Gábor* úrtól Debrecenből:

1. Muszka golyó.

2. Czeodajeft orosz tábornok proklamációja Debrecen lakosaihoz.

[Folytatás a legközelebbi szombati számban.]

Midőn a fent elősorolt adományokat és ajánlatokat megköszönöm, kérő szómat a kollegiumi szabadságharcú gyűjtemény gyarapítása és az egyes családoknál, testületeknél menthetetlenül elvesző 1848/49-i ereklyék, nyomtatványok, feljegyzések, emlékek megőrzése végett újra felemelem. Hallgassanak meg azok, akiket illet. Debrecen, 1900. jan. 27.

Ferenczy Gyula,

kollegiumi fő-könyvtárnok.

— **Gyülekezeteink köréből.** *Rákóczy*. A heves-nagykunsági egyházmegyébe kebelezett kised *Rákóczy*, lelkészének Szentmiklósi Józsefnek és gondnokának Rékasi Jánosnak aláírásával, a múlt év szeptemberében, templomalap létesítése végett, meleg hangú kérés szöveget intézett reformált hitsorsosainkhoz. Most a lelkész úr a tavaly begyűlt egyes adományokat következő sorokban nyugtatja: „Adományok a rákóczy ev. ref. egyház templomalapjára javára: Karcagi ev. ref. egyház 10 frt. Hódmezővásárhelyi ev. ref. egyház 10 frt. Földesi ev. ref. egyház 50 kr. Hódmezővásárhely város tanácsa 5 frt. Szentjánosi ev. ref. egyház 50 kr. Turkevei ev. ref. egyház 5 frt. Kaba község előljárói 1 frt. Makó város tanácsa 10 frt. Nagykörösi ev. ref. egyház 3 frt. Bercei ev. ref. egyház 50 kr. Gyula város tanácsa 2 frt. H.-hadházi ev. ref. egyház 2 frt. Cegléd város tanácsa 5 frt. Nagy-Körös város tanácsa 5 frt. Dobozi ev. ref. egyház 5 frt. Gyoma község előljárósága 3 frt. M. Tur város tanácsa 2 frt. Kisújszállási ev. ref. egyház 20 frt. Nagymélt. Darányi Ignác miniszter úr Budapest, 5 frt. Szeged szab. kir. város tanácsa 15 frt. Mikepércsi ev. ref. egyház 1 frt. Tisza-Kürthi előljáróság 5 frt. Tisza Kürthi ev. ref. egyház 5 frt. 33 kr. Török-Szentmiklós város tanácsa 20 frt. H.-Szoboszló város tanácsa 1 frt. Bihar-Nagy-Bajomi ev. ref. egyház 1 frt. Tisza-Szalóki ev. ref. egyház 1 frt. K. Madarasi ev. ref. egyház 2 frt. M.-Turi ev. ref. egyház 10 frt. Karcag város tanácsa (gyűjtés) 7 frt. 70 kr. Fényes Litkei ev. ref. egyház 2 frt. Nagyságos Bagossy Károly alispán úr Szolnok 20 frt. Budapest I. (első) ker. előljáróság 2 frt. Szatmár Németi szab. kir. városa (gyűjtés) 24 frt. 69 kr. Szeghalomi ev. ref. egyház 20 frt. Budapest székes-őváros tanácsa 20 frt. Körös Tarcsei ev. ref. egyház 1 frt. Arad szab. kir. város 10 frt. Kecskemét város tanácsa 5 frt. Aradi ev. ref. egyház 1 frt. Matzkó Jakab (izraelita) Rákóczy 5 frt. Kósa Péter és neje Rákóczy 1 frt. Nagyságos Gorove László földbirtokos és neje [róm. kath.] Pusztá-Varsány 50 frt. Ceglédi ev. ref. egyház 5 frt. Náduvari ev. ref. egyház 2 frt.

Szentmiklós József és neje 2 frt. ifj. Szelindi Gábor és neje Rákóczy 1 frt. Nemet Géza [izraelita] Rákóczy 2 frt. Sallai István Rákóczy 2 frt. Bartus Pál Rákóczy 5 frt. összesen 344 frt. 22 kr. azaz: háromszáznegyvennégy forint és 22 krajcár. A mikor ezen a nemes célra begyűlt adományokat hivatalosan is nyugtázni van szerencsém; — egyuttal hálás köszönetemet is kifejezem, — kérvén a Mindenhatónak véghetetlen adását a nemes adakozókra. Rákóczyn, 1899. december hó 31-én. *Szentmiklós József* ev. ref. lelkész. — **Lelkészválasztás Szeghalmon.** Január hó 17-én töl-tetett be a néhai *Tatár János* helye. A sok derék pályázó közül *Técsy József* szilágy-paniti kollegánk lett a győztes 421 szavazattal. Mellette legtöbb szava-zatot kapott *Fekete Gyula* a kikindai egyház kitűnő lelképásztora. Técsi Józsefben ambitiosus le késznt nyert ez egyház, ki hitünk szerint igyekezni fog a derék *Tatár János* helyét betölteni. Van erre akarat is, tehetség is benne. A mi pedig versenytársát illeti, amennyire örültünk volna, ha vágyainak megfelelőbb állást nyer, épen annyira sajnáltuk volna, ha *Nagy-Kikindát* el-hagyja. Ezt az egyházat ő teremtette s ritka buzga-lommal gondoza. Az isteni gondviselés állította ide. — **A földesi** ev. ref. egyház Kiss Ferenc Püspökladányra történt távozásával megüresedett lelkészi hivatalát a hívek egyhangú bizalmából *Karácsony Imre* körös-nagyrévi lelkészszel töltette be. Tisztelt barátunkat e választás alkalmából szívesen üdvözljük.

— **Apró hírek.** *A Giordano Bruno*-emlékünne-pély, melyet Berlinben február 17-re, G. Br. halála napjának 300-ik évfordulójára terveztek, elmarad, mint-hogy a főpolgármester a városháza ünnepi termét nem engedte át. — *A strassburgi* katolikus theol. fakultás létesítését a német klerikális lapok teljesen biztosnak kürtölik. A strassburgi káptalan azonban a papi semi-narium megtartása mellett és a kath. theol. fakultás ellen nyilatkozott.

— **Országos tanári nyugdíjintézet.** A vallás-és közoktatásügyi miniszter most tette közzé az orszá-gos nyugdíj- és gyámintézet 1898. évi állapotáról szóló jelentését. A jelentés szerint a cselekvő vagyon 1898. évén 970,538 frt 72 kr. Évi gyarapodás 205,616 frt. 29 kr. Az intézetnek ugyanazon év végen volt 616 tagja. Kiadatott nyugdíjakra és segélyezésekre 57,779 frt. Nyugdíjban volt 1898. év végén 41 tanár. Legma-gasabb nyugdíj 2200 frt. legalacsonyabb 878 frt. Öz-vegyi ellátást nyert 23 tanár neje. Legmagasabb évi segély 1300 frt. legkisebb 402 frt. Öt árva 1688 frt. segélyben részesült. Megjegyezzük, hogy 1900. aug. 31-én telik el az a hat év, a melyen belül a törvény szerint pusztán 30 évi szolgálat címén nem lehet az intézet tagjainak nyugalomba menni.

— **Öcödéves korpótlék külföldön.** Ma nincs állam, a hol a pótlékos fizetési rendszer divik, mely 200 forintnál alacsonyabb quinquenniumot adna. Porosz-országban 2700 márka alapfizetés mellett nyolc izben esedékes 300 márka triennium van. Bajorországban a professzorok 3720 márka alapfizetés mellett 300 márka quinquenniumot, egyszerű tanárok pedig 2280 márka alapfizetés mellett 5 év múlva már 3000 márkát, azután 180 márka quinquenniumot kapnak. Szászországban 2800 márka alapfizetés mellett 400 márka trienniumot élveznek a tanárok. Ausztria kétszer 200 és háromszor 300 forintos, Horvátország 200 forintos quinquenniumokat adnak.

— **Halálozás.** *Katona Kardos Károly* a m.-szigeti ev. ref. főgymnasium nyugalmazott tanára, tisz-

teletbeli igazgatója, kormányzó-tanácsának és tanügyi bizottságának tagja f. hó 19. rövid szenvedés után, életének 72. évében hirtelen elhunyt. Haláláról a család s a ref. lyceum kormányzó-tanácsa és tanári kara adott ki gyászjelentést. A boldogult emlékezetét m.-szigetli lyceumunk évkönyvei, melynek 46 éven át buzgó és kitaró tanára volt, kegyelettel meg fogják őrizni.

Szerkesztői üzenet.

Tisztelt munkatársaink szives elnézését kérjük, hogy beküldött közleményeik közzétételét tárgyhatalmaz miatt, pár hétig késleltetni vagyunk kénytelenek. — **A századvégi vitára** vonatkozó cikkeket korábbi határozott kijelentésünk értelmében félre kell tennünk.

TARTALOM-JEGYZEK: Katholicismus és Romanismus. Veridicus. — Lelkészek az erdélyi egyházkerületben. Kádár János dr. — **Tárcsa:** Téli ének. Bary Sándor. Wessprémi István emlékezete. Dr. Gulyás István. — **Tanügy:** Az elemző közvetlen methodus kielégítette-e a tanítóságot? Sinka S. — **Közéletünk:** Levél a szerkesztőséghez. A debreceni ev. ref. egyház lelkészi kara. — **Könyvismeret és Héber-magyar szótár** Mózes öt könyvéhez. Sass Béla. — **Különírtélek.**

Felelős szerkesztő: **SASS BÉLA.**

Szerkesztő-társ: **Erőss Lajos.**

Héber-magyar szótár

Mózes öt könyvéhez, fejezetek szerint, gyakorlati nyelvtani magyarázatokkal a tanuló ifjuság számára írta Stricker Simon, tanító Baján, (Bács m.) E több mint tiz ivre terjedő mű ára kötve egy korona, bérmentes postaküldéssel egy korona husz fillér, megrendelhető szerzőnél Baján.

Nagytiszteletű s tekintetes egyházi előljáróság.

Elmúlászthatatlan kötelességemnek tartom a nagytiszteletű és tekintetes egyházi előljáróságokat értesíteni arról, hogy 8 éve fennálló

orgona építészeti műtermemet,

mely eddig Széchényi-utca 1805. szám alatt volt

1899. év november hó 1-től

Darabos-utcza 7. szám alá

teljesen e célra újonnan épített házamba helyeztem át, ahol azt a mai kor kívánalmainak megfelelően rendeztem be úgy, hogy bármilyen nagyságú és kivitelű orgonákat, állító termemben teljesen elkészíthetek s azokat átvizsgálás után megrendelési helyökre szállítom. Munkám jószágáról kezeskedik azon nagyrabecsült pártfogás, hogy évente *10—15 ev. reform. egyháznak* szolgálók munkámmal s magam is, minj református vallású, egyházam érdekét tartom szem előtt s úgy az árakban, mint a kivitelben a teljes megbízhatóságra törekszem.

Továbbra is szives pártfogásukba ajánlva magamat, maradtam teljes tisztelettel

Kerékgyártó István

orgona-építő.

NEUMANN M.

Magyarország legnagyobb és legrégebb

férfi-, fiu- és gyermek-ruha telepe

DEBRECEN, Fótér, a m. kir. postával szemben.

Pontos czimemre figyelni tessék.